

КОМПОНЕНТИ РІВНЯ ТА ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ МІСТА В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ю.М. Попова, кандидат економічних наук.
Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка.

© Попова Ю.М., 2013.

Стаття отримана редакцією 04.02.2013 р.

Вступ. Забезпечення належної якості життя міської громади є наслідком і передумовою сталого розвитку міст. Умовою забезпечення високої якості життя є досягнення стану добробуту в тому сенсі, який повинен підтримувати та збагачувати життя людини, забезпечувати гармонійне співіснування людини і природи, задовольняти соціальні, економічні та інші потреби сучасних і майбутніх поколінь. Тобто розвиток слід розглядати не просто як підвищення темпів економічного зростання, а як інвестиції у людський капітал, ліквідацію бідності, розв'язання екологічних проблем, надання громадянам рівних можливостей, політичних та громадянських прав, що і визначає якість життя.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Питання означеної проблеми розглянуті в численних наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Зокрема, А. Пігу досліджено можливості зростання суспільного добробуту; О. М. Вольською і В. В. Гошовською обґрунтовано шляхи зростання рівня якості життя населення країни. У роботах В. М. Жеребіна, А. М. Романова, Є. П. Кушнар'ова, В. О. Мандибури висвітлено механізми регулювання рівня і якості життя населення. Проте потребують подальшого дослідження питання визначення й конкретизації проблем рівня і якості життя громади міста в умовах сталого розвитку.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз основних компонентів рівня та якості життя громади міста в умовах сталого розвитку.

Основний матеріал і результати дослідження. Сталий розвиток будь-якого міста визначається досягнутим рівнем і якістю життя населення. У літературі зустрічаються різні терміни: «народний добробут», «рівень життя населення», «якість життя населення», «спосіб життя» та «стиль життя». Серед учених існують різні точки зору на зміст наведених вище понять, зокрема в економічній науці базовим є поняття «добробут». Так, на думку авторів [1, с. 25], термін «народний добробут» відображає розвиток потреб людей, стан і способи їх задоволення стосовно основних сфер життєдіяльності – сфери праці, споживання, культури, репродуктивної поведінки, суспільно-політичного життя.

Надалі теорія добробуту еволюціонувала в концепцію суспільного добробуту [2, с. 6]. А. Пігу обґрунтував можливість зростання суспільного добробуту шляхом перерозподілу доходів, виходячи при цьому з того, що гранична корисність доходів у міру їх зростання спадає; акцентував увагу на відмінності між добробутом окремих осіб, соціальних груп і загальним добробутом нації. Останнє ширше двох перших. Загальний добробут включає не тільки рівень доходів, але й характер, умови праці, забезпеченість житлом, загальний порядок, взаємини між людьми. В. Парето у рамках теорії суспільного добробуту стверджував, що якщо в результаті якої-небудь події один індивід поліпшує своє становище і при цьому не погіршується становище всіх інших індивідів, то така подія приводить до зростання суспільного добробуту [3]. При вичерпанні всіх варіантів, що поліпшують становище хоча б одного індивіда і не погіршують становища інших, настає стан Парето-оптимуму. Проте такий стан є необхідним, але недостатнім критерієм досягнення суспільного оптимуму. Тільки при використанні критерію розподільної справедливості, побудованого на основі ціннісних думок, можливий оптимальний вибір із суспільних альтернатив добробуту.

У другій половині ХХ століття, завдяки дослідженням Дж. Гелбрейта, Р. Мюрдаля й інших з'явилася теорія добробуту держави, яка виходила з того, що вся діяльність держави спрямована на підвищення суспільного добробуту [4]. Основним у теорії добробуту є поняття «блага», які можуть бути економічними і неекономічними або матеріальними і нематеріальними [5]. Загально визнаним показником індивідуального добробуту є дохід індивіда, а добробут суспільства – рівень національного доходу на душу населення. Одночасно з поняттям «економічний добробут» існує і ширше трактування індивідуального добробуту як задоволення. При такому підході добробут не обов'язково пов'язаний із споживанням економічних благ та послуг і не завжди має грошову одиницю. У неокласичній школі закладений вузький матеріальний підхід до добробуту, і він вимірюється як економічний параметр. У той же час у неоінституціональній школі добробут розглядається ширше: в нього включаються, крім матеріальних благ, життєві умови (вільний час, умови праці, взаємини між людьми й ін.) [6].

Аналіз зарубіжних концепцій добробуту [3; 4; 7] дозволяє виділити такі їх ключові моменти:

- необхідність ширшого трактування понять «блага» і «добробут»;
- пріоритетність оцінки індивідуального підходу, але з урахуванням обмеженої раціональності економічної поведінки людей;
- розуміння типу залежності між економічною ефективністю і соціальною рівністю.

На думку представників школи з вивчення добробуту (Інститут соціально-економічних проблем народонаселення РАН), термін «народний добробут» відображає розвиток потреб людей, стан і способи їх задоволення стосовно основних сфер життєдіяльності: праці, споживання, культури, репродуктивної поведінки, суспільно-політичного життя [6, с. 12]. Для дослідників цієї школи характерне розуміння добробуту як деяких комулянтів, що об'єднують поняття: умови, рівень, образ і якість життя. Такий підхід збігається з оцінкою добробуту західної науки: зростання ролі неекономічних (соціальних) і нематеріальних благ.

Нині в колишніх країнах СНД термін «народний добробут» фактично втратив актуальність під впливом широкого використання понять «рівень» і «якість» життя та у зв'язку з певною несумісністю терміна «добробут», що має позитивний смисловий відтінок, із значним зниженням рівня життя населення в цих країнах.

У результаті узагальнення сучасних вітчизняних та закордонних досліджень у цій сфері встановлено, що серед учених не існує і єдиної точки зору при визначенні поняття «рівень життя». Нижче наведені деякі з визначень цього поняття, які найчастіше використовуються в економічній літературі.

1. Рівень життя – це складна комплексна соціально-економічна категорія, що виражає ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб людей. Він складається з багатьох компонентів: розмір реальних доходів працюючих, рівень споживання населенням матеріальних благ і послуг, забезпеченість населення облаштованим житлом, зростання освіченості, ступінь розвитку медичного і культурно-побутового обслуговування громадян, стан природного середовища, в якому проживає людина [8, с. 67].

2. Під рівнем життя розуміють забезпеченість населення необхідними для життя матеріальними і культурними (духовними) благами, досягнутий рівень їх споживання і ступінь задоволення потреб людей у цих благах [9, с. 8].

3. Рівень життя населення характеризується рівнем споживання матеріальних і нематеріальних благ і послуг [10, с. 240].

4. Під рівнем життя ми розуміємо досягнутий рівень споживання населенням благ і послуг, ступінь задоволення загально визнаних потреб [11, с. 8].

5. Рівень життя характеризує досягнутий на певний проміжок часу в суспільстві ступінь задоволення різноманітних потреб населення (не тільки фізичних, але й соціальних, інтелектуальних, духовних, політичних), включаючи реальні економічні джерела і соціально-правові гарантії забезпечення умов життєдіяльності населення [12, с. 13].

6. Рівень життя – це складна комплексна соціально-економічна категорія, що виражає ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб людини [13, с. 145].

7. Рівень життя – кількісна і якісна характеристика життя людини в контексті міри його досягнення [1, с. 178].

Таким чином, наведені вище визначення дозволяють зробити висновок про те, що рівень життя формує різноманіття потреб. Соціальна спрямованість України обумовлює необхідність більш детального розгляду таких понять, як рівень і якість життя. Ці поняття надають характеристику життя людини, соціальної групи та суспільства у цілому. Поняття якості і рівня життя мають велике значення для визначення ступеня задоволення людини її існуванням, а також для порівняння умов життя у різних регіонах та на різних етапах розвитку суспільства.

Деякі учені поняття «якість життя» виводять безпосередньо зі стандарту. Так, французький соціолог Р. Арон висуває ідею про те, що «якість життя визначається рівнем життєвого стандарту і виявляється в зростанні пропорцій індивідуального прибутку, який витрачається на предмети споживання, що є розкішшю або близькі до неї, і на такі нематеріальні речі, як послуги, дозвілля і культура» [14, с. 8]. А. Тойнбі виходить з ідеї, що життєвий стандарт – це спосіб, а якість життя – мета людини [15, с. 69]. Нижче наведені основні з визначень «якості життя» населення, що найчастіше використовуються в економічній літературі.

1. Якість життя – ступінь відповідності умов і рівня життя науково обґрунтованим нормативам або певним стандартам [10, с. 240].

2. Під якістю життя розуміють задоволеність населення життям з погляду широкого набору потреб і інтересів [16, с. 462].

3. Словосполучення «якість життя» дозволяє вкладати в нього різний зміст: від цілком конкретних питань, що стосуються умов праці й побуту людей, до загальнолюдських проблем людського буття [11, с. 8].

4. Поняття «якість життя» сприймається у двох інтерпретаціях: у його широкому тлумаченні розуміють задоволеність населення своїм життям з погляду різних потреб та інтересів. Це поняття охоплює: характеристики й індикатори рівня життя як економічній категорії, умови праці та відпочинку, житлові умови, соціальну забезпеченість і гарантії, охорону правопорядку й дотримання прав особи, природно-кліматичні умови, показники збереження навколишнього середовища, наявність вільного часу і можливості його добре використовувати, суб'єктивні відчуття спокою, комфортності і стабільності. Друге розуміння терміна «якість життя» вужче (наприклад, у словосполученні «рівень і якість життя населення»); воно охоплює перелічені характеристики без власне рівня життя в його економічному розумінні (доходи, вартість життя, споживання) [6, с. 12, 13].

Отже, узагальнивши різноманітні підходи до трактування понять якості й рівня життя, дійшли висновку, що вони різняться за змістом. Якість життя – це розвиненість особистості, а також соціальної групи та суспільства в цілому і реалізація їх здібностей, які обумовлені задоволенням усього комплексу їх потреб та інтересів. Рівень життя – це грошова оцінка ресурсів, спрямованих на споживання й творчу діяльність особистості, соціальних груп та суспільства в цілому.

У роботі О. М. Вольської запропоновано такі компоненти якості й рівня життя [17, с. 73 – 79]:

1) якість суспільства (особистості, родини, окремих соціальних груп і верств, організацій громадянського суспільства та населення в цілому);

2) якість трудового й підприємницького життя (якість праці і якість трудового середовища);

3) якість соціальної інфраструктури (якість, доступність та охоплення населення послугами освіти, охорони здоров'я, житлового фонду, пасажирського транспорту, торгівлі, соціального захисту та ін.);

4) якість навколишнього середовища (природно-кліматичні умови й екологічна стабільність);

5) особиста безпека людей (запобігання насильства й злочинів проти особистості й власності);

6) задоволеність людей і суспільних груп якістю життя (суб'єктивне оцінювання людьми свого економічного й соціального стану, включаючи всі компоненти якості життя).

Серед компонентних соціальних стандартів якості й рівня життя розрізняють: стандарти якості суспільства (розвитку людини; населення в цілому, окремих соціальних

груп); трудового і сімейного життя; соціальної сфери; стандарти способу життя; стандарти життєвого середовища.

До різновидів стандартів розвитку людини відносять: нормативи тривалості життя – характеризують фізичний, психічний та емоційний розвиток; нормативи освіченості населення – характеризують інтелектуальний розвиток; моральні норми особистості, суспільних груп і суспільства в цілому – характеризують духовний розвиток; нормативи співучасті людей у житті суспільства – характеризують соціальний розвиток.

Стандарти якості трудового життя включають стандарти: рівня зайнятості населення; природного рівня безробіття; робочих місць, що вимагають високого рівня освіти; робочих місць зі шкідливими умовами праці; оплати праці; диференціації оплати праці; граничне значення травматизму на виробництві; граничне значення професійної захворюваності; витрати підприємств на охорону праці; тарифи страхових внесків і виплат по обов'язковому соціальному страхуванню.

Стандарти якості сімейного життя включають: відтворення родин з дітьми (народжуваності, дитячої і материнської смертності й ін.); споживчі бюджети різного рівня статку для родин різного складу з дітьми; стандарти житлової забезпеченості родин різної чисельності й складу; нормативної потреби в дитячих дошкільних установах; нормативні потреби в установах загальної освіти для дітей; нормативні потреби в педіатричних установах охорони здоров'я; нормативні потреби в установах дозвілля й відпочинку для дітей; нормативні потреби в установах соціального обслуговування для родин з дітьми, інвалідів і людей похилого віку; якість соціальних послуг для родин з дітьми (освітніх, охорони здоров'я, виховання й розвитку дітей, підготовки батьків до сімейного життя, соціального обслуговування, культури, фізкультури та спорту, правоохоронної діяльності й ін.).

Стандарти ресурсів, необхідних для забезпечення якості та рівня життя включають:

1. Нормативні споживчі бюджети, що являють звіт доходів і видатків населення в натуральній і грошовій формах (характеризують усі компоненти якості й рівня життя). Розрізняють споживчі бюджети: низького статку (бюджети прожиткового мінімуму (БПМ), відбудовні споживчі бюджети (ВСБ)); середнього статку (споживчі бюджети середнього статку (СБСС)) і високого статку (бюджети високого статку (БВС)).

2. Валовий внутрішній продукт (дохід) на душу населення – це вартість кінцевих товарів і послуг, зроблених протягом року для споживання населення й інвестування в економіку. Розміри душевого валового продукту (доходу) за паритетом купівельної спроможності є:

- 1) високими – від 10 тис. дол. і вище;
- 2) вище середнього – від 3 250 до 10 тис. дол.;
- 3) нижче середнього – від 800 до 3250 дол.;
- 4) низькими – менше 800 дол.

Вимірювання якості та рівня життя являє собою знаходження їх кількісної міри в абсолютних і відносних величинах. Натуральні величини, як правило, є абсолютними вимірниками якості життя, а грошові – рівня життя.

Для того щоб мати уявлення про рівень життя населення українських міст у сучасних умовах, необхідно порівняти окремі показники, що визначають умови існування населення. Такими показниками могли б бути, по-перше, тривалість життя населення і, по-друге, середньомісячна заробітна плата.

Демографічний розвиток трудових ресурсів залишається однією з найважливіших проблем соціально-трудова відносин. Сучасні демографічні показники в українських містах зберігають загрозливі тенденції: критично низький коефіцієнт народжуваності, зростання масштабів соціально небезпечних хвороб, старіння населення, збереження негативної тенденції до падіння показника очікуваної тривалості життя.

Тривалість життя є одним із ключових показників життєзабезпечення, який оцінює потенціал усього населення: рівень фізичного й психічного здоров'я людей, рівень освіти, кваліфікації.

Згідно зі світовою практикою за індексом людського розвитку, очікувана тривалість життя є, як правило, вищою в економічно більш розвинених містах, наприклад, мешканці України в середньому живуть 66,5 років, а середня тривалість життя у Швеції складає 80

років; у Німеччині – 78,4; у Польщі – 73,9 [18]. Значний вплив на цю статистику чинить захворюваність, спричинена антропогенним навантаженням на навколишнє середовище викидами промислових підприємств. Найменшу очікувану тривалість життя при народженні мають жителі міст з розвинутою металургійною та хімічною промисловістю, на противагу містам, де такої промисловості немає.

Суттєвим джерелом доходів для українців є заробітна плата. У ринковій економіці розвинутих країн заробітна плата складає до 70% доходів, а в умовах перехідної економіки – близько 30% потреб населення забезпечується за рахунок заробітної плати, отриманої за основним місцем роботи [19, с. 55]. У структурі доходів українського населення частка заробітної плати поступово зменшується: у 2000 році вона становила 37,1%, у 2006 р. – 42,8%, у 2008 р. – 43,3%, у 2009 р. – 41,9%, у 2010 р. – 40,9%. Станом на листопад 2012 р. у структурі доходів населення частка заробітної плати є критично низькою і становить лише 40%. Це пояснюється вкрай низькою часткою заробітної плати в собівартості продукції (в Україні вона становить 6 – 12%, водночас у Європі та США цей показник перебуває в середньому на рівні 40%, а в наукомістких галузях і сфері послуг сягає 90%) та як з економічної, так і соціальної точки зору свідчить про надмірну експлуатацію робочої сили [20, с. 8; 21].

В Україні рівень заробітної плати суттєво відрізняється за регіонами. Наприклад, за офіційними даними, середньомісячна номінальна заробітна плата у Донецькій області у серпні 2012 року складала 3576 грн. – це найвищий показник у країні, у Тернопільській області такий показник майже вдвічі менший і становить 2196 грн. [22].

За напрямками діяльності рівень заробітної плати також суттєво відрізняється. Найвище оцінюється праця на вищих керівних посадах (4915 грн.), а найнижче – працівників галузі освіти, науки та виховання (1279 грн.) [23]. Низька ціна робочої сили є однією з причин бідності населення. Протягом першого десятиліття незалежності в Україні відбувалося стрімке зниження рівня доходів і умов життя, й істотно збільшилася бідність. Уже у 2000 р. 70% працюючих осіб жили нижче межі бідності, яка становила 56,6% прожиткового мінімуму.

Бідність стала масовою, тому навіть офіційна влада змушена була звернути на неї увагу. Указом Президента України від 15 серпня 2001 р. було схвалено Стратегію подолання бідності.

Відповідно до методики визначення рівня бідності, запропонованої ООН, скорочення тривалості життя, недоступність освіти, обмеження можливості реалізації трудової активності, недоступність якісних продуктів і послуг, у тому числі медичних, зростаюча ізоляваність багатьох верств населення від громадського життя – все це характеризує бідність [23]. Зниження рівня бідності пов'язане зі зростанням доходів населення, збільшенням кількості робочих місць.

В Україні останнім часом спостерігається зближення рівня бідності між містом і селом за рахунок погіршення показників життя міського населення. Позитивну стабільну ситуацію з бідністю мають м. Київ, Івано-Франківська, Львівська області, кілька східних міст – Донецьк, Запоріжжя і Харків. Складна ситуація у Волинській, Кіровоградській, Рівненській, Тернопільській і Хмельницькій областях. Експерти Інституту демографії і соціальних досліджень НАН констатують прогрес України по одному з критеріїв визначення бідності населення – абсолютної бідності, водночас відзначають погіршення ситуації щодо інших, зокрема, критерію відносної та структурної бідності. Так, за показником абсолютної бідності населення в країні у 2011 році спостерігалось зниження масштабів порівняно з 2010 р. – з 16,8 до 14,6 за критерієм прожиткового мінімуму, а за міжнародним критерієм – 5 доларів США на добу на людину, розраховану, виходячи з купівельної здатності, – з 2,5 до 1,7% [24].

Ключовий критерій бідності – відносна бідність. Він показує, як розподіляються доходи суспільства, який принцип розподілу в різних прошарках суспільства. Якщо цей показник не змінюється, то яким би не було економічне зростання, ефект від нього розподілиться пропорційно між групами населення – бідні не одержать у рівних частинах з багатими від цього економічного зростання. Фактично вони відірвуться від багатих ще далі у разі економічного зростання. Щодо відносної бідності відбулися позитивні зміни у 2010

році, тоді Україна мала показник 24,1%. У 2011 р. ситуація погіршилася, оскільки показник склав 24,3%.

Структурний критерій відображає співвідношення бюджету українця і його споживання. Згідно із цим критерієм бідними вважаються особи, у яких більше 60% бюджету йде на харчування. У 2010 р. таких українців було 41,2%, а в 2011 р. – 41,5% (це рівень 2006 року) [24].

Такі об'єктивні ознаки погіршення ситуації певних груп населення підтверджуються і самооцінкою громадян України: у 2011 р. бідними називали себе 60%, тоді як у 2010 р. – 57,8%. Крім того, питома вага населення, чиє споживання є нижчим за рівень фактичного прожиткового мінімуму (фактичний прожитковий мінімум у цінах січня 2011 року в розрахунку на місяць на одну особу становив 1039 грн., для дітей віком до 6 років – 951 грн., для дітей віком від 6 до 18 років – 1202 грн., для працездатних осіб – 1104 грн., для осіб, які втратили працездатність, – 830 грн.), продовжує зростати, і в 2011 р. цей показник становив 25,8 проти 23,5% у 2010 р. [25].

Доцільно зазначити, що мінімальна заробітна плата, котра є соціальною гарантією держави і теоретично не може бути нижчою від прожиткового мінімуму, з 01.12.2012 становить 1134 грн. [26].

Для характеристики рівня життя населення в містах використовується рейтинг «Кращі міста для життя в Україні», який щорічно публікує журнал «Фокус». Перший рейтинг укладено влітку 2007-го року, до нього потрапило 50 міст. Переможцями ставали по роках: 2007-го – Івано-Франківськ, 2008-го – Чернівці, 2009-го – Львів, 2010-го – Харків, 2011-го – Донецьк. При розрахунку рейтингу до уваги беруться такі фактори: рівень забезпеченості економічно активного населення, середня заробітна плата, витрати міського бюджету на одного мешканця, рівень зайнятості й безробіття, рівень ділової активності, розвиток торговельно-розважальної інфраструктури, а також житловий фонд міста з урахуванням житла, побудованого за останній рік.

Виходячи з вищевикладеного, можна дійти висновку, що, з точки зору західних експертів лише 3% населення мають доходи, які відповідають найвищим західним стандартам рівня забезпеченості. Виходячи з проаналізованих показників, доцільно зазначити, що значна частина українського населення перебуває за межею бідності, оскільки більше половини доходів витрачається на харчування. Мінімальні життєві потреби українців оцінюються сьогодні по набору товарів і послуг, включених у прожитковий мінімум. Структура бюджету прожиткового мінімуму включає, крім витрат на харчування, витрати на непродовольчі товари, послуги, податки й інші обов'язкові платежі. У світовій практиці розрізняють дві основні форми бідності: абсолютна – за відсутності доходу, необхідного для забезпечення мінімальних життєвих потреб особи або сім'ї, і відносна – коли дохід не перевищує 40 – 60% середнього доходу по країні порогу бідності. Статистичні дані свідчать, що якість харчування населення в українських містах значно нижча, ніж в інших європейських містах. Середня тривалість життя знижується до 66,5 років. Також спостерігається зниження вкладень в освіту та науку, що призводить до виїзду за кордон. Такі сфери, як наука, культура і медицина стають платними, а тому й недоступними для бідних [27].

Отже, необхідно приділити увагу задоволенню тих видів соціальних потреб населення, які зумовлюють саме фізичне виживання людей. До цих потреб можна віднести:

- забезпечення роботою та можливістю отримувати заробітну плату, не нижчу від мінімального споживчого рівня. Заробітна плата повинна бути не нижчою від «межі бідності», прийнятої ООН;
- забезпечення можливостей споживання екологічно чистих продуктів харчування та якісної питної води;
- забезпечення послугами системи охорони здоров'я на рівні, що відповідає світовим стандартам;
- розв'язання екологічних проблем.

Отже, підвищення добробуту населення залежить від реформування в оплаті праці, орієнтації заробітної плати на прожитковий мінімум. Ціна на працю повинна забезпечити відтворення робочої сили, щоб працюючий зміг забезпечити для своєї сім'ї споживання на середньому рівні, оплатити послуги, що в умовах ринкової економіки стали платними.

Висновки. Проведений аналіз концепцій і понять «рівень життя» та «якість життя» громади дозволяє виявити їх загальні тенденції: розширення кола потреб людини, що визначають добробут, зростання уваги до нематеріальних потреб, які вивчаються; виділення внеску діяльної компоненти в підвищення добробуту людей. Разом з тим у розглянутих концепціях є й істотні відмінності: у постановці цілей: прагнення до повного і глибокого аналізу та, як наслідок, максимізації компонентів до чіткого виділення мети і вибору обмеженої кількості пріоритетних компонентів, здатних відобразити кумулятивну дію різних чинників; у можливостях практичного застосування: проведення зіставлень на основі структурованих концепцій більш доступно методично і технічно; в інтерпретації результатів: при виділенні пріоритетних індикаторів зіставлення результатів стає змістовнішим.

Таким чином, питання вивчення добробуту населення набуло особливої гостроти як з огляду на існування загальнонізських стандартів життя в місті, так і з урахуванням зміни суспільних поглядів на проблему матеріального добробуту населення. Головною метою сталого розвитку міста є зростання рівня життя населення. Важливою для України є виважена соціальна політика, спрямована на регулювання соціальних відносин, соціальний розвиток та забезпечення соціальної перспективи. Пріоритетами такої соціальної політики мають бути: створення умов для забезпечення достатнього рівня життя населення, розвитку трудового потенціалу, недопущення надмірної диференціації населення за рівнем доходів, надання адресної підтримки незахищеним верствам населення, всебічного розвитку освіти, культури, науки, поліпшення охорони здоров'я населення та ін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рівень і якість життя населення / за ред. Є. П. Кушнар'ова, В. С. Пономаренко. – Х.: ВД «Інжек», 2004.
2. Пигу, А. Экономическая теория благосостояния. В 2 т./ А. Пигу. – М.: Прогресс, 1985. – Т. 1. – 512 с.; Т. 2. – 454 с.
3. Блауг, М. Экономическая модель в ретроспективе: пер. с англ. / М. Блауг. – М.: Дело, 1994. – 720 с.
4. Гэлбрейт, Дж. К. Экономические теории и цели общества / Дж. К. Гэлбрейт. – М.: Прогресс, 1976. – 406 с.
5. Тарасова, С. В. Экономическая теория благосостояния / С. В. Тарасова. – М.: ЮНИТИ, 2001. – 267 с.
6. Жеребин, В. М. Уровень жизни населения / В. М. Жеребин, А. Н. Романов – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 592 с.
7. Мескон, М. Основы менеджмента: пер. с англ./ М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело, 1992. – 702 с.
8. Гурьев, В. И. Основы социальной статистики: методы, система показателей, анализ / В. И. Гурьев. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 176 с.
9. Майер, В. Ф. Планирование социального развития и повышения уровня жизни народа / В. Ф. Майер. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 272 с.
10. Удотова, Л. Ф. Соціальна статистика / Л. Ф. Удотова. – К.: КНЕУ, 2002. – 376 с.
11. Дубсон, Б. И. Буржуазная доктрина качества жизни / Б. И. Дубсон. – М.: Знание, 1979. – 64 с.
12. Мандибуря, В. О. Рівень життя населення та механізми його регулювання: автореферат дис. ... д-ра екон. наук / В. О. Мандибуря; [Інститут економіки НАН України]. – К., 1999. – 39 с.
13. Тевелев, О. М. Місто Київ: політика перспективного розвитку / О. М. Тевелев // НДІ соціально-економічних проблем міста (НДІСЕП). – К., 1999. – 291 с.
14. Aron R. Progress and Disillusion / R. Aron. – Ney York, Washington, London. – 1968. – 8 p.
15. Toynbee A. America and the World Revolution / A. Toynbee. – London, New York, Toronto. – 1962. – 69 p.
16. Ефимова, М. Р. Социальная статистика / М. Р. Ефимова, С. Г. Бычкова. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 560 с.
17. Вольська, О. М. Шляхи забезпечення зростання рівня якості життя населення країни / О. М. Вольська // Економіка будівництва і міського господарства. – 2011. – Т. 7. – № 2. – С. 73-79.
18. Гуманитарные технологии и развитие человека. Экспертно-аналитический портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gtmarket.ru/news/state/2007/11/28/1479
19. Манохина, Н. В. Домохозяйство как субъект экономических отношений / Н. В. Манохина. – Саратов: СГСЭУ, 2011. – 112 с.

20. Доходи на заощадження в перехідній економіці України / за ред. С. Панчишина та М. Савлука. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2003.–406с.
21. Репіч, А. // Профспілкові вісті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.psv.org.ua/arts/Ludina_i_pracia/view-1112.html
22. Податки та бухгалтерський облік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/socposobiya/sred-zarp-reg/sred-zarp-reg>
23. Сайт з працевлаштування в Україні Jobs.ua. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jobs.ua/ukr/stat/>
24. Інформація Інституту демографії і соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.net/ukr/detail/143733>
25. Інформація Міністерства соціальної політики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua/control/uk/publish/article>
26. Інформація Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/salary/>
27. Гошовська, В. В. Макроекономічні показники оцінки якості життя населення України за міжнародними стандартами / В. В. Гошовська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vmurol.com.ua/upload/publikatsii/nauka/Makro-economichna>

УДК 330.59:332.14

Попова Юлія Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки. Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка. **Компоненти рівня та якості життя населення міста в умовах сталого розвитку.** Розглянуто поняття «рівень» та «якість» життя, проаналізовано основні їх компоненти. Досліджено сучасний стан рівня і якості життя міських громад.

Ключові слова: рівень життя, якість життя, стандарти життя, добробут, бідність, сталий розвиток.

УДК 330.59:332.14

Попова Юлія Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки. Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка. **Компоненты уровня и качества жизни населения города в условиях устойчивого развития.** Рассмотрены понятия «уровень» и «качество» жизни, проанализированы основные их компоненты. Исследовано современное состояние уровня и качества жизни городских общин.

Ключевые слова: уровень жизни, качество жизни, стандарты жизни, благосостояние, бедность, устойчивое развитие.

UDC 330.59:332.14

Popova Juliya Mikhailovna, candidate of economic sciences, associate professor of department of international economy. Poltava national technical university the name of Yu. Kondratyuk. **Level components and quality of life city population in the sustainable development.** The notion of "level" and "quality" of life, analyzed their components. The modern state level and quality of life of urban communities.

Keywords: level of life, quality of life, standard of living, welfare, poverty, sustainable development.